XEOGRAFÍA 2º BACH

BLOQUE 4/ TEMA 11: Sector terciario. Os espazos terciarizados e a economía dixital.

Profesor: Ignacio Lugilde Santos

BLOQUE 4	CONTIDOS	PRÁCTICOS -> Cuestión 2 ou 3	VOCABULARIO
España: a ordenación do territorio no enfoque económico	4.1 Sector primario. Os espazos rurais. Identificación das paisaxes agrarias. 4.2 Os recursos mariños e a transformación do litoral: pesca, acuicultura e outros aproveitamentos. 4.3 Sector secundario. Os espazos industriais. 4.4 Sector terciario. Os espazos terciarizados. 4.5 A economía dixital: impacto da *«economía colaborativa»*.	17. Documentos sobre prácticas sustentables e insustentables nos espazos agrarios (problema dos puríns, esgotamento da fertilidade da terra polas prácticas intensivas, dependencia da agroindustria, sementes modificadas...), e os circuítos da distribución do alimentos e contraste co mercado de proximidade, ... 18. A repercusión da PAC. Novas sobre prácticas agrarias de tipo ecolóxico. Mapas/ortofotos sobre incremento de regadío e invernadoiros en España. 19. Mapas / ortofotos, gráficos e imaxes sobre paisaxes agrarias predominantes en España: montaña húmida, praderías, dehesa, cerealicultura, viñedo, cultivos tropicais, cultivo baixo plástico. 20. Documentos nos que se aborde o esgotamento dos caladoiros, a política pesqueira europea e os seus efectos na flota galega, os efectos positivos e negativos da acuicultura. 21. Mapas de emprego industrial, contribución da industria no PIB, evolución de negocios na industria manufactureira ... Comparativa de imaxes parque tecnolóxico/polígono industrial tradicional. Factores de localización industrial. Novas sobre a polémica localización de minas e industrias de enclave. Novas sobre a deslocalización e os seus efectos. 22. Imaxes da transformación da costa española pola actividade turística e novas sobre a turismofobia. 23. Gráficos e novas sobre o declive do comercio tradicional. As novas formas de comercio: dixital, online, plataformas loxísticas... Formas de traballo e economía colaborativas. Mapas, estatísticas e gráficos sobre a conectividade e fenda dixital en España.	47. Agricultura ecolóxica 48. Denominación de orixe 49. Silvicultura 50. FEAGA 51. Enerxías renovables 52. Industrias verdes 53. Industria 4.0 54. Deslocalización industrial 55. Descarbonización 56. Balanza comercial 57. Ecoturismo 58. Economía sumerxida 59. Turismofobia 60. Fenda dixital

COMO COMENTAR UNHA PAISAXE TURÍSTICA?

1.LOCALIZACIÓN

- **Onde está?**
- Certas carácterísticas, podemos aplicar o que sabemos d**outros temas** (grado de **humanización**, tipo de **poboamento**, **rochedo**, **clima**, se hai tipo de **cultivos**...)

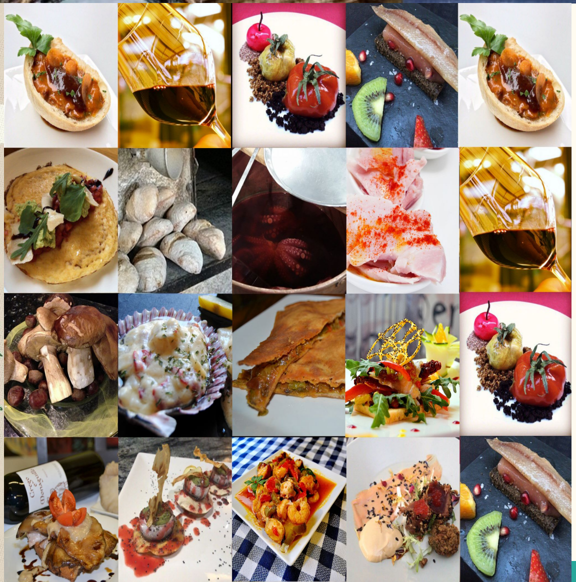

2.RECURSOS TURÍSTICOS

- **Qué favorece** que haxa **turismo**?
- **Recursos naturais:**
  - Praias, montaña, neve, clima, espazos protexidos...
- **Recursos culturais:**
  - Monumentos, museos, festivais, feiras, gastronomía, actividades relixiosas...

3.CARACTERÍSTICAS DO ESPAZO TURÍSTICO

- **Oferta:** hoteis, recursos para ocio (parques de atracciones, estacións de esquí, discotecas...), restaurantes..
- **Accesibilidade**: facilidade para chegar. Estradas, estacións de ferrocarril, aeroportos... ou cercanía ás memas

4. Tipos de turismo

SOL E PRAIA

- Baseado **recursos naturais** (praias e clima)
- **Masivo**
- **Rendas medias**
- **Estacional**
- **Alta presión** sobre o **medioambiente**
- Problemas coste **dimensionamento infraestructuras**

OUTROS TURISMOS DE BORDO DE AUGA

- Ríos, lagos, encoros... **(augas interiores)**
  - **Usos recreativos acuáticos** (rafting, navegación a vela, pesca...)
  - Actividades de natureza...
  - Máis orientado a **turismo interno**
  - En conexión con turismo rural
  - **Rendas normalmente máis altas,** pero variable
  - Menor intensidade

TURISMO TERMAL

- O propiamente **termal** ten que ver con **recursos naturais**
- Hoxe en día proliferan os **hoteis-spa**, onde se trata de augas quentadas **artificialmente.** Non dependentes de eses recursos naturais
- **Propiedades mediciñais**, incluso prescripción médica
- Anteriormente **vencellado ao luxo**
- Hoxe moito **máis accesible**, pero **rendas medias-altas.**
- Tamén importancia da **terceira idade** (programa termal do **INSERSO**)
- **Non estacional**
- Gran importancia en **Galicia**

TURISMO DE MONTAÑA

- **Esquí:**
  - Rendas altas
  - Moi estacionalizado
  - Importante impacto medioambiental
- **Excursionismo, sendeirismo, alpinismo, barranquismo, deporte de aventura**

TURISMO ECOLÓXICO OU DE NATUREZA

- Bastante ligado ou incluso superposto co de montaña e co turismo rural
- Visitas a **zonas de especial protección**
- Fragas do Eume
- Parque Nacional das Illas Atlánticas (Cortegada, Sálvora, Ons e Cíes)
- Xeoparques como Timanfaya

TURISMO RURAL

- Contacto con labores agrarios, agromuseos, agrotendas,..
- Normalmente conectado con actividades de natureza
- Casas rurais, museos etnográficos...
- Xente que vendimia gratis...

TURISMO URBANO

- **Turismo cultural:**
  - Patrimonio da Humanidade (cidades tamaño mediano)
  - Museos
  - Camiño de Santiago (tamén relixioso)
  - Gastronomía
- **Turismo de negocios:**
  - Congresos
  - Feiras
  - Reunións empresariais

5.REPERCUSIÓNS DO TURISMO

- **Varían** segundo **tipo de turismo**
- Demográficas: aumento poboación, e emprego no sector atracción ou rexeitamento da poboación (xentrificación)
- Expansión do poboamento: as veces zonas fantasmais fóra de temporada

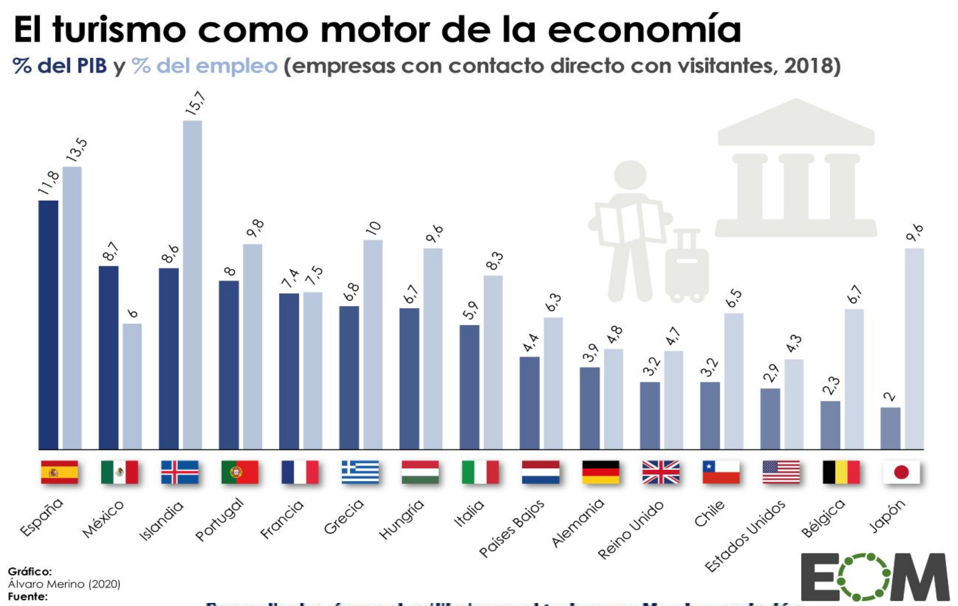

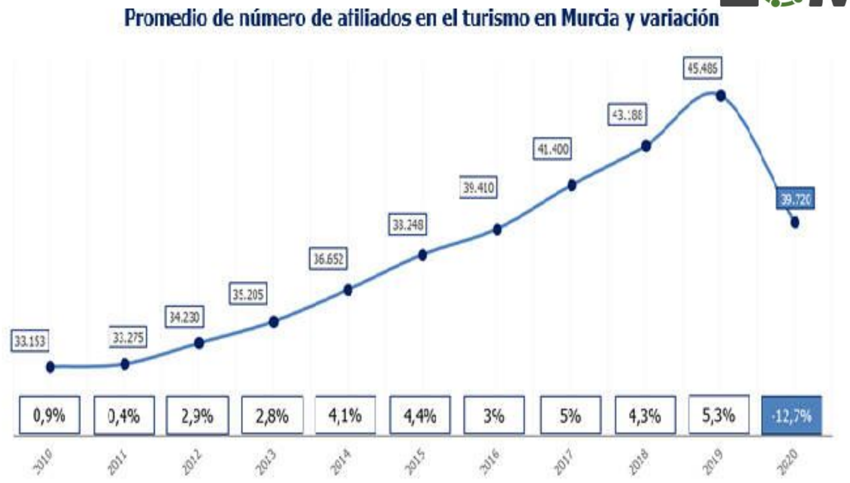

ECONÓMICAS

- **Emprego**
- **Efecto multiplicador =>** construcción, comercio, transportes..
- **Ingresos**
- Divisas
- **Estacionalidade**
- **Dependencia** conxuntura económica **internacional**
- Dependencia de **seguridade** internacional (11-S, COVID)

POLÍTICAS, CULTURAIS E SOCIOLÓXICAS

- **Achegamento** entre pobos e **culturas**
- **Modernización social** (importancia tardo franquismo)
- Riscos **perda de identidade** (Magaluf, cartas en alemán)
- **Efectos positivos ou negativos** na calidade de **vida dos residentes** (por un lado ingresos, pero subida prezos da vivenda, comportamentos incívicos, costes dos servizos municipais, saturación...)

ORDENACIÓN DO TERRITORIO

- **Abandono actividades tradicionais** (agricultura, gandería...)
- **Conflitos** con **outro** tipo de **actividades** como pode ser coa industria

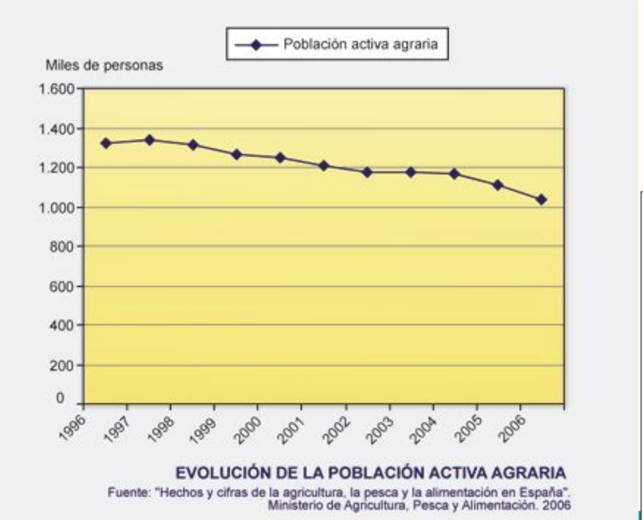

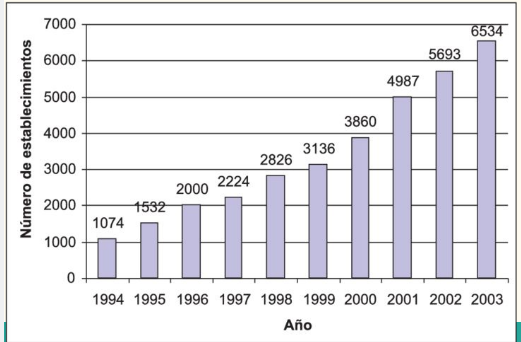

AMBIENTAIS

- **Urbanización incontrolada**
- **Degradación ambiental:**
    - Incremento residuos
    - Presión sobre recursos (auga)
    - Destrucción de áreas naturais
- **Alteración da paisaxe**

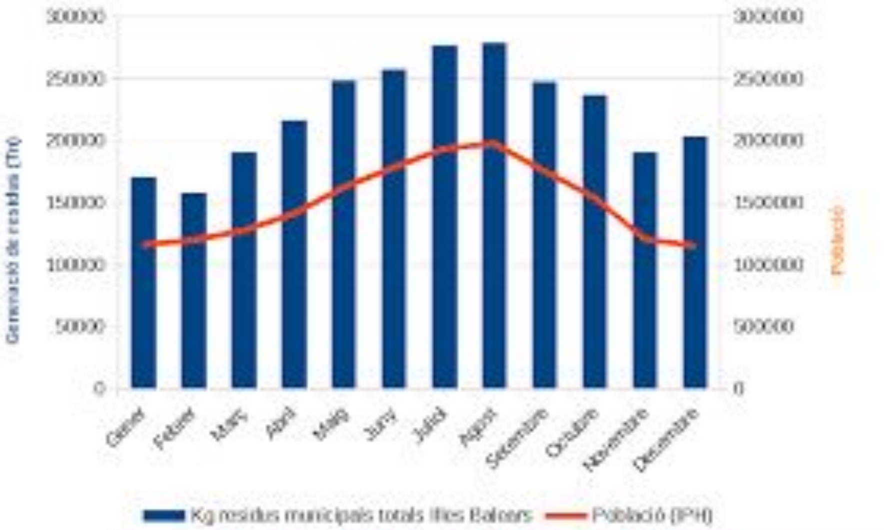

Cullera, Valencia

HOLLI
STER

TURISMOFOBIA

- **Rexeitamento por parte da poboación ao turismo masivo**
- Manifestacións, actos de boicot, hostilidade, pintadas, pancartas…
- **Aumento constante das percepcións negativas hacia o turismo**

Presión turística diaria. % de turistas medios anuales sobre población residente en los 15 destinos urbanos españoles más importantes

Fuente: EXCELTUR a partir de datos de plataformas P2P, EOH del INE y estadísticas de Puertos del Estado

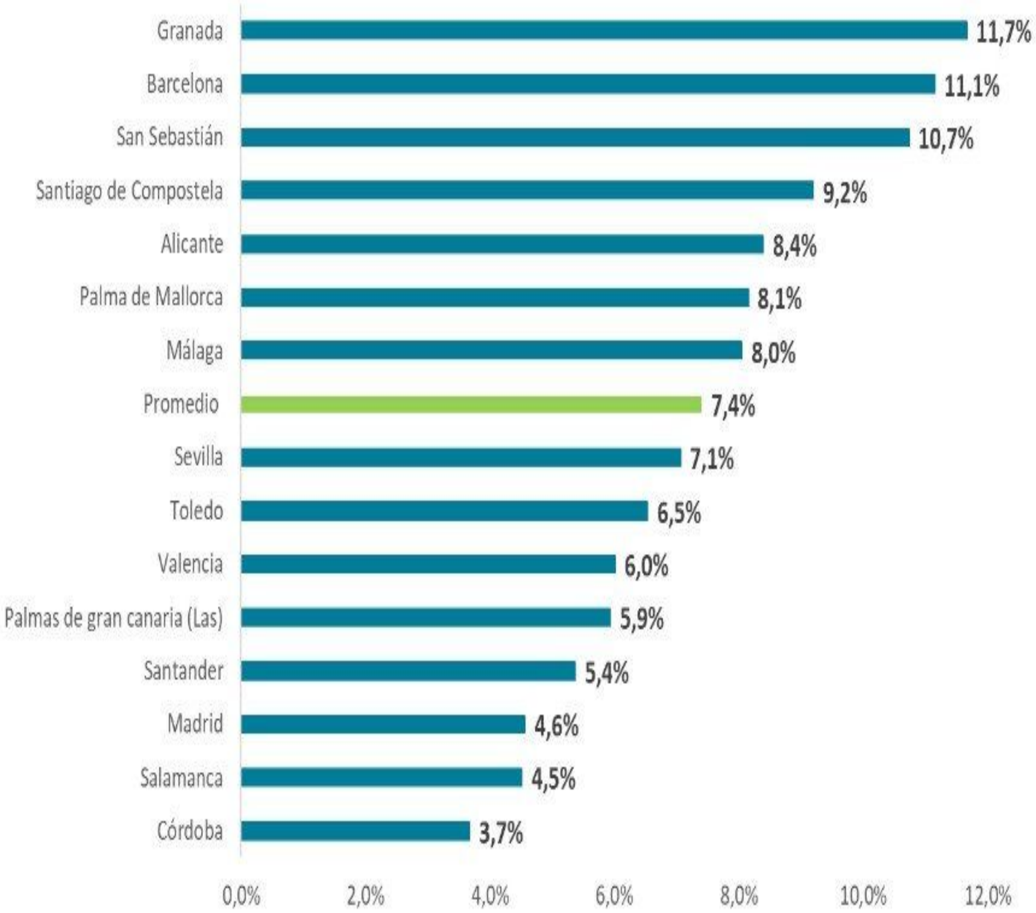

Percepción negativa del turismo en Barcelona

(¿Cuál problema consideráis más grave en la ciudad de Barcelona en estos tiempos?)

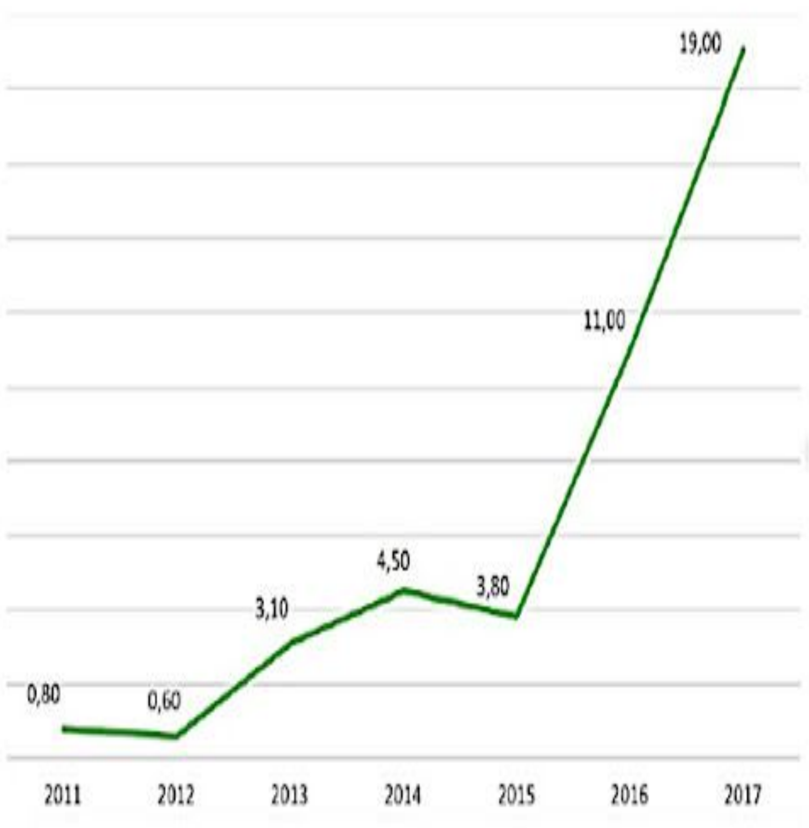

Fuente: Barómetro Semestral de Barcelona Evolución 2011 – 2017

MELLORAS VS TURISMOFOBIA

- **Turismo sustentable:** minimicen o impacto ambiental e social, enerxías renovables, xestión eficiente de residuos e respecto pola capacidade de acollida dos destinos.
- **Regulación dos alugueiros vacacionais:** límites na cantidade, impostos específicos e normas que eviten o desprazamento dos residentes locais.
- **Descentralización do turismo:** Promover destinos alternativos para redistribuír os fluxos turísticos, reducindo a presión sobre os lugares máis saturados.
- **Educación e concienciación:** tanto a turistas como a residentes, fomentando unha convivencia equilibrada.

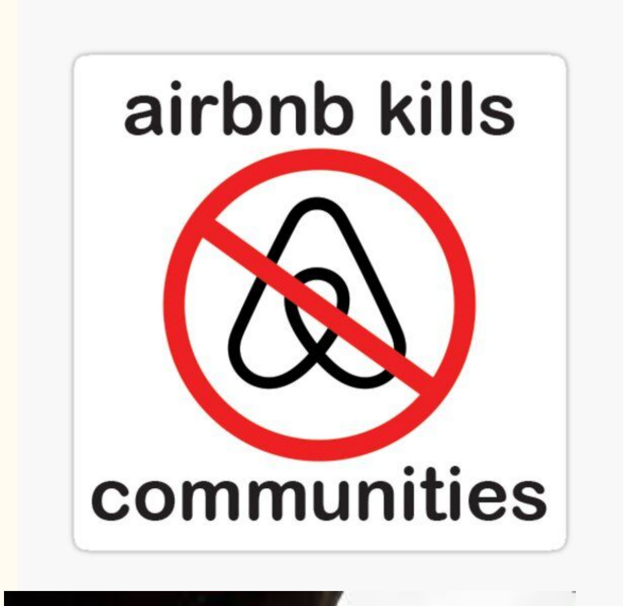

6. ACTUACIÓNS DE MELLORA

- **Mellora da calidade da oferta:** busqueda de aumento do gasto por visitante (máis ingresos con menor presión ambiental e urbana)
- **Diversificación da oferta** con novas modalidades turísticas (buscando desestacionalización e reducir a dependencia da conxuntura económica)
- **Medidas para a sustentabilidade ambienta**l: preventivas (instalacións máis eficientes) e rehabilitadoras (reparar danos feitos ou compensalos, como tasas turísticas)

Praia de Riazor, A Coruña

Estación esquí Manzaneda

Ribeira Sacra

CAMIÑO SANTIAGO-SANTIAGO

TURISMO RURAL PAZO BENDOIRO – LALIN

Benidorm

Manga do Mar Menor

Calpe

VIDEO COMO COMENTAR PAISAXE TURÍSTICA

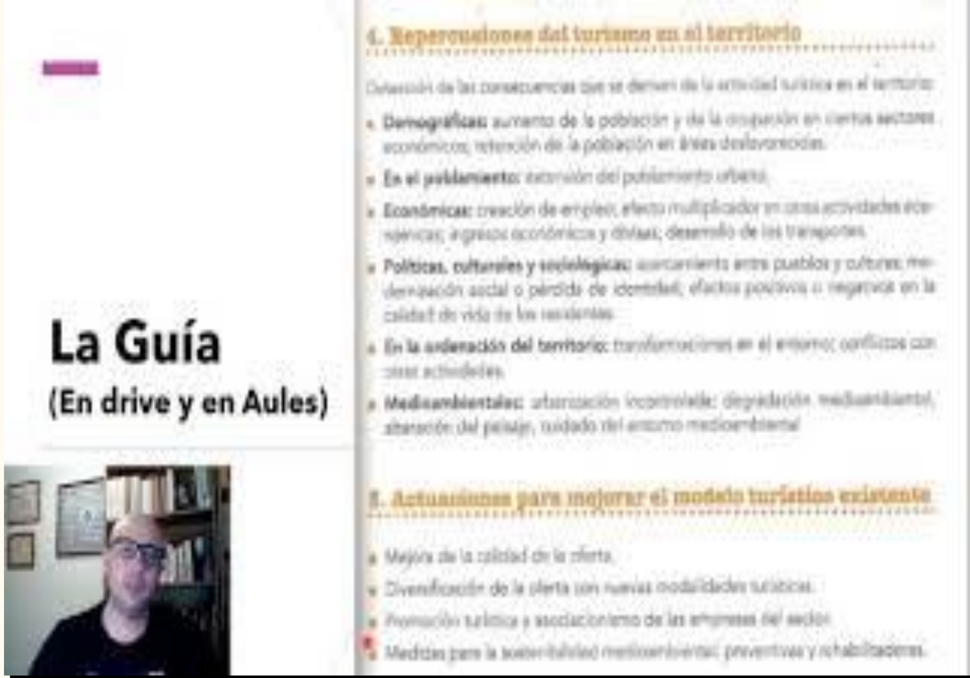

REDE DE INFRASTRUCTURAS DE TRANSPORTE

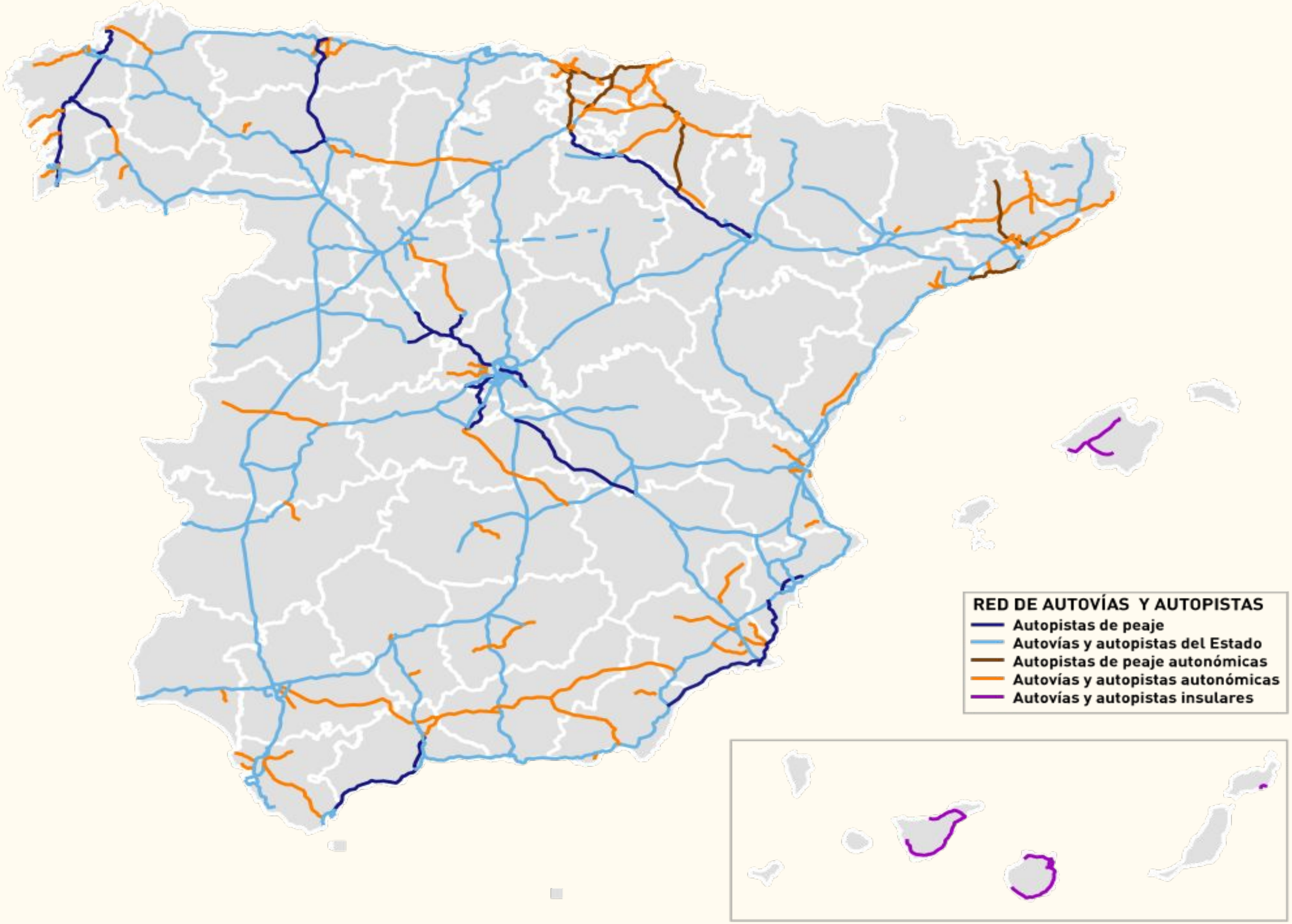
RED DE AUTOVÍAS Y AUTOPISTAS
Autopistas de peaje
Autovías y autopistas del Estado
Autopistas de peaje autonómicas
Autovías y autopistas autonómicas
Autovías y autopistas insulares

CARACTERÍSTICAS XERAIS

- **Medio físico desfavorable** (accidentado)
- **Rede radial**, centro Madrid (herdanza histórica)
- **Estradas de alta capacidade** tendencia a **máis mallada** (corredores transversais e periféricos)
- **Ferroviaria** de alta velocidade mesmo modelo **radial**
- Rede **aeroportos** tamén conecta aeroportos internos con **Madrid-Barajas** e de alí ao extranxeiro

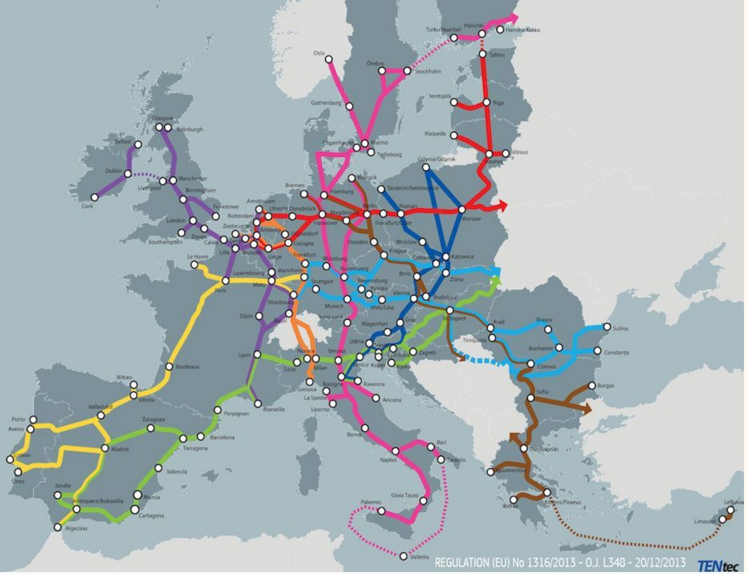

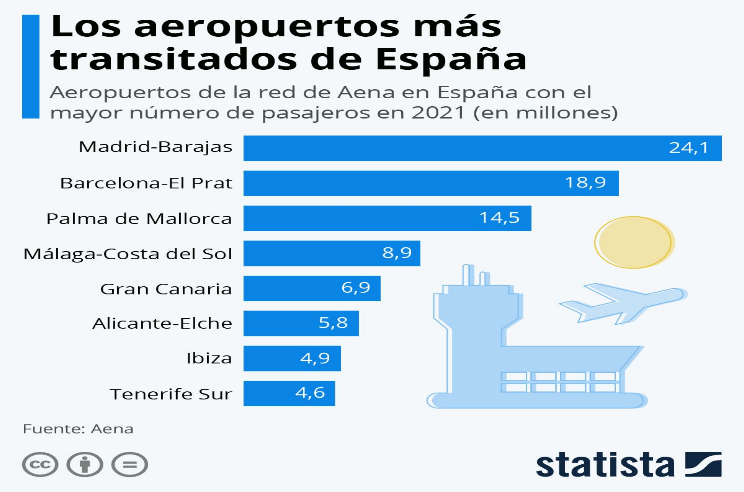

CARACTERÍSTICAS XERAIS

- **Transporte interior** pasaxeiros e mercadorias ppal/ **por estrada**
- **Exterior pasaxeiros aéreo, marítimo** para as **mercadorias**
- **Desequilibrios territoriais,** mellorandon últimos anos, pero zonas persisten
    - Non tanto na rede de estradas, pero si noutros transportes
- **Poténciase integración coa UE** (conexións con Francia e Portugal)

REDE DE ESTRADAS

- **Competencias repartidas**
  - Rede estatal
  - Rede autonómica
  - Rede deputacións e cabildos
  - Redes locais
- **3ª Rede** de estradas de alta capacidade **máis grande do mundo** (51º en superficie)
- **Algunhas** estradas **baixo uso** (radiais Madrid, zonas poucas poboadas...)
- **Fin concesións** e os **plans para peaxes xeralizadas**
- **Aposta por estacións intermodais** que conectan a rede ferroviaría de alta velocidade e o transporte público por estrada

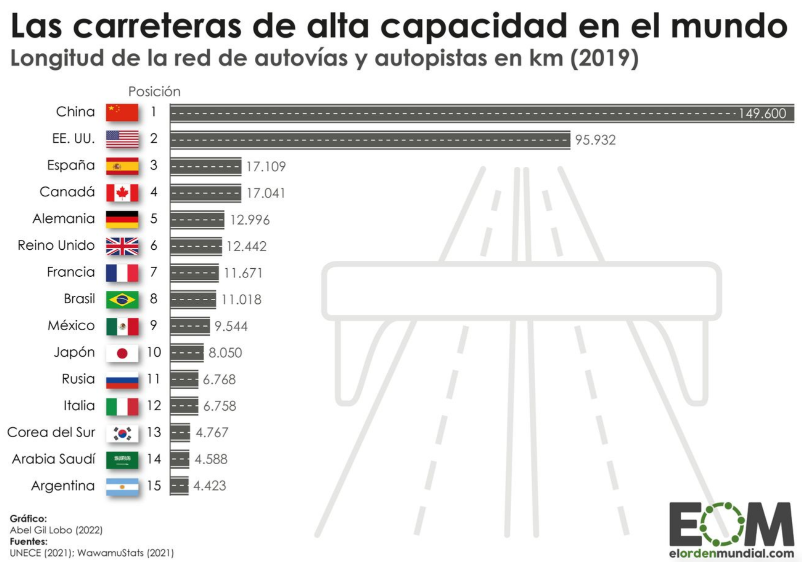

RED DE CARRETERAS EN 2001
Autopista y autovía
Red de carreteras del Estado
Carretera autonómica de 1er orden
ESTRUCTURA DE LA RED DE ALTA CAPACIDAD (AUTOPISTAS Y AUTOVÍAS) EN 2007
EJES CON DIRECCIÓN N-S
• Galaico-portugués
• Ruta de la Plata
• Santander-Motril
• Somport-Sagunto
• Barcelona-Puigcerdá
EJES CON DIRECCIÓN E-O
• Cantábrico
• Galicia-Meseta Norte-valle del Ebro
• Lisboa-Valencia
• Algarve-Sevilla-Puerto Lumbreras
• Cádiz-Almería
A Coruña
Ferrol
Santiago de Compostela
Lugo
Pontevedra
Ourense
Gijón
Oviedo
León
Santander
Bilbao
Donostia-San Sebastián
Vitoria-Gasteiz
Pamplona
Logroño
Burgos
Palencia
Valladolid
Zamora
Salamanca
Segovia
Ávila
Madrid
Guadalajara
Soria
Huesca
Zaragoza
Lleida
Girona
Barcelona
Tarragona
Teruel
Cuenca
Castellón de la Plana
Valencia
Plasencia
Toledo
Cáceres
Mérida
Badajoz
Ciudad Real
Albacete
Alicante
Murcia
Cartagena
Baeza
Córdoba
Jaén
Sevilla
Huelva
Granada
Almería
Málaga
Cádiz
Estepona
Ceuta
Melilla
Menorca
Mallorca
Palma
Cabrera
Eivissa
Formentera
La Palma
La Gomera
El Hierro
Santa Cruz de Tenerife
Puerto de la Cruz
Tenerife
Las Américas
Las Palmas de Gran Canaria
Gran Canaria
Lanzarote
Arrecife
Puerto del Rosario
Fuerteventura
0
100
200
300 km
Fuente: Ministerio de Fomento.

IMPACTO MEDIOAMBIENTAL

- **Ocupación espacial** polas infraestructuras
- **Efecto barreira** para a fauna, fragmentación de ecosistemas (pasos de fauna)
- Visual, **alteración da paisaxe**
- **Emisións** á atmósfera
- **Contaminación acústica**
- **Portos contaminación augas**

REDE DE FERROCARRÍS

- **Maioría** competencia ADIF, **estatal**
- **CCAA,** liñas **metropolitanas e locais** (metros e cercanías), **rexionais** (Euskotren)
- **Rede convencional** -200km/h (problemas ancho ibérico)
- **Rede alta velocidade** +200km/h. Modelo radial
- **Rede vía estreita FEVE**, ppal/ cornixa cantábrica
- **Novos operadores**, RENFE ata fai pouco exclusiva

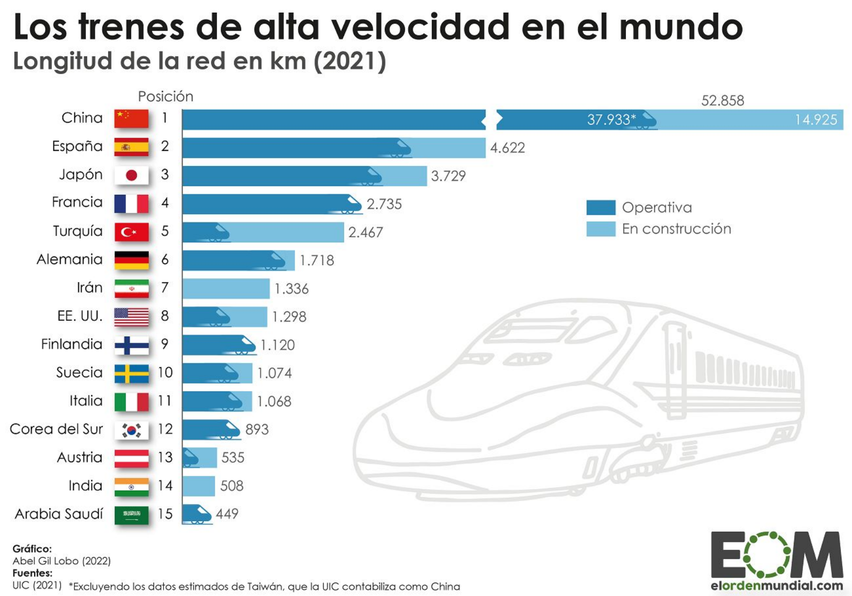

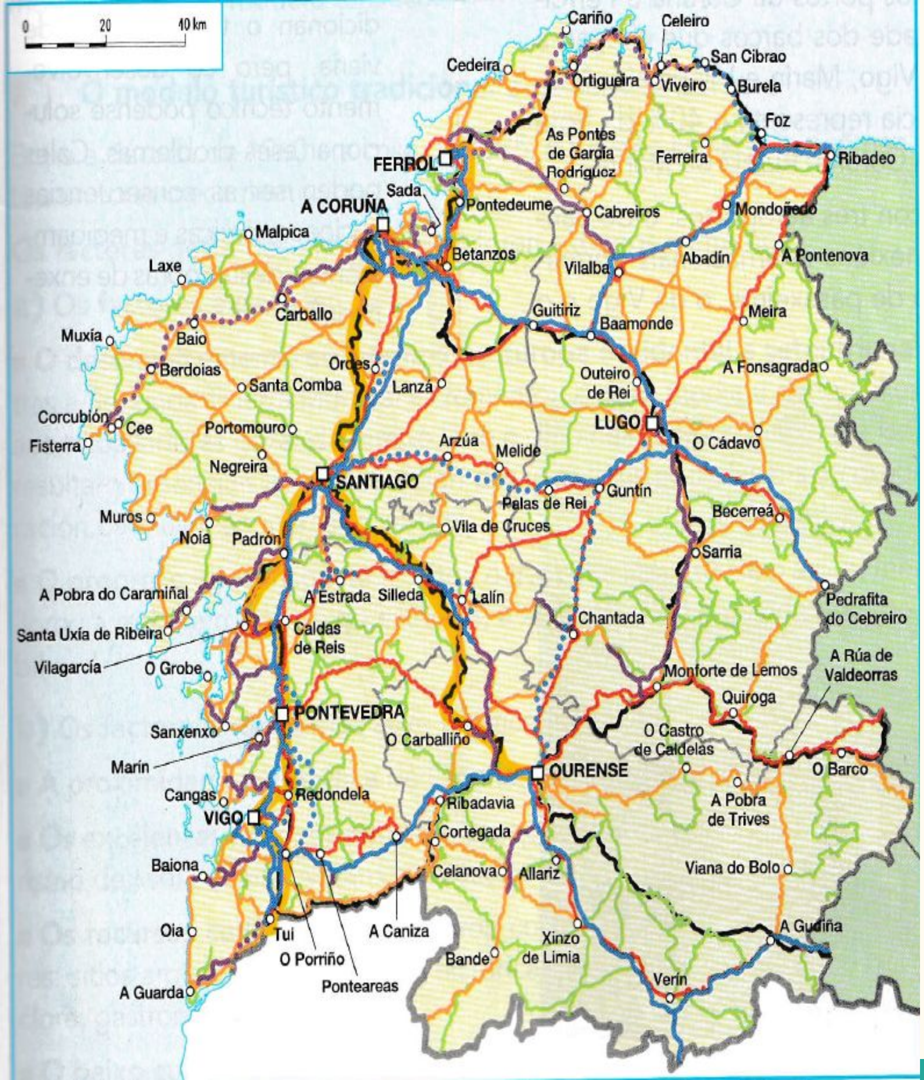

SISTEMA GALEGO DE TRANSPORTES

- **Históricamente** certo **aillamento**
  - Dificuldade conexión resto Estado
  - Zonas de interior infraestructuras deficientes
- **Últimos 25** anos 2000km viales, **450km vías de alta capacidade** (autoestradas, autovías, corredores e vías rápidas)
- **Eixo Norte**: Golfo Ártabro con Lugo e resto España (**A6 e A8 do NO**)
- **Eixo Sur:** Vigo-Ponte con Ourense e resto España (**A52 das Rías Baixas**)
- **Eixo Atlántico: Ferrol-Vigo** (**AP9** do Atlántico)
- **Rede transversal 2º nivel:** cabeceiras de comarca con grandes cidades e rede alta capacidade (max 30min)

REDE FERROVIARIA GALEGA

- **1º Santiago-Carril** 1873
- **FEVE:** Ferrol - Gijón
- **Alta Velocidade:** Ourense-Santiago e A Coruña-Santiago-Vigo (en construcción conexións á Meseta)
- **Pouca densidade interna** e **problemas de trazado**
- Non hai cercanías, nin trens urbáns
- Fóra do Eixo Atlántico escasas conexións e con pouca calidade

TRANSPORTE MARÍTIMO E O TRÁFICO AÉREO

- **Pasaxeiros por mar** s.XIX e XX **Vigo e A Coruña** (hoxe recuperación cruceiros)
- **Mercadorías: Coruña e Ferrol ½** do tráfico. Tamén Vigo, Marín e Vilagarcía
- **Pesca:** destacan **Vigo, A Coruña, Burela ou Marín**
- **3 Aeroportos**: **Santiago 50%** tráfico, Vigo e A Coruña

TRANSPORTE TERRESTRE

Estradas

Rede estatal

- Autoestradas ou autovías
- Autoestradas ou autovías en obras
- Rede de Estradas do Estado

Rede autonómica

- Autoestradas, autovías e vías de alta capacidade
- Autoestradas, autovías e vías de alta capacidade en obras
- Rede primaria
- Rede secundaria

Ferrocarril

- Ferrocarril de alta velocidade
- Outras liñas de ferrocarril

ECONOMÍA COLABORATIVA

Que é a Economía Colaborativa?

- Modelo económico baseado no **intercambio de bens e servizos.**
- Promove o **aforro**, a **innovación** e a **sustentabilidade.**
- Favorecido pola **dixitalización** e o uso de **plataformas en liña.**
- Tipos de interacción:
  - **P2P** (entre particulares).
  - **B2B** (entre empresas).
  - Profesionais e particulares.

Principios Fundamentais

- **Disruptivo**: rompe co modelo tradicional.
- **Colaborativo**: baséase no intercambio.
- **Sostible**: fomenta un uso eficiente dos recursos.
- **Accesible e tecnolóxico**: utiliza plataformas dixitais.
- **Comunitario**: promove a circulación de bens e servizos.
- **Versátil**: aplícase en sectores como turismo, educación ou financiamento.
- **Meritocrático**: baséase na reputación dos usuarios.

Tipos de Economía Colaborativa

- **Consumo colaborativo:** intercambio ou alugueiro de bens (Airbnb, BlaBlaCar)
- **Coñecemento aberto:** acceso gratuíto a información (Wikipedia, MOOCs)
- **Produción colaborativa:** creación colectiva (software de código aberto)
- **Finanzas colaborativas:** micromecenado (crowdfunding, crowdlending)

Exemplos Destacados

- **Aloxamento**: Airbnb, HomeAway.
- **Transporte**: BlaBlaCar, Amovens.
- **Financiamento**: Verkami.
- **Espazos colaborativos**: coworking.
- **Consumo de segunda man**: Wallapop, Vinted.

Vantaxes da Economía Colaborativa

- Maior **aforro** e accesibilidade.
- **Sustentabilidade** grazas ao aproveitamento de recursos.
- Fomento da **innovación, creatividade** e relacións de **confianza.**
- Incremento da oferta e **redución de intermediarios.**

COMERCIO TRADICIONAL VS. COMERCIO DIXITAL

Problemas do Comercio Tradicional

Pérdida de clientela e descenso nas vendas:

- Dixital máis comodidade, prezos máis baixos e acceso global.

- Vendas en liña en España creceron un 15% anual, mentres que o comercio tradicional descendeu ata un 10%

Competencia Global

- Plataformas como Amazon e Alibaba ofrecen unha ampla variedade de produtos a prezos competitivos.

- O comercio local perde atractivo fronte á oferta global en liña.

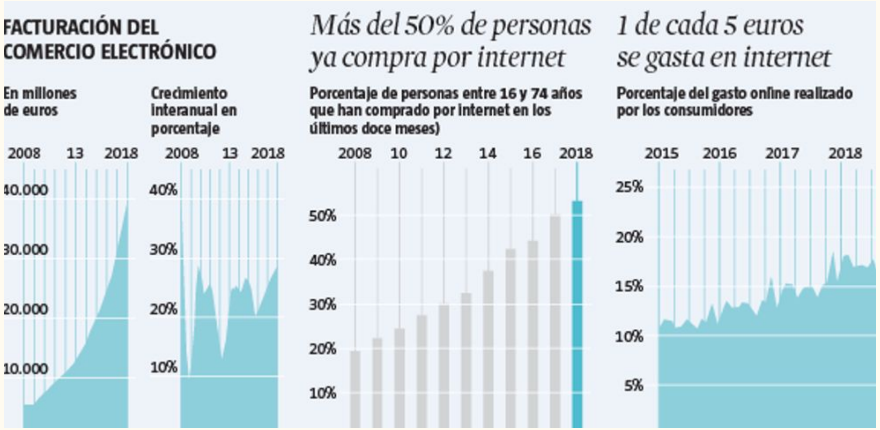

Problemas do Comercio Tradicional

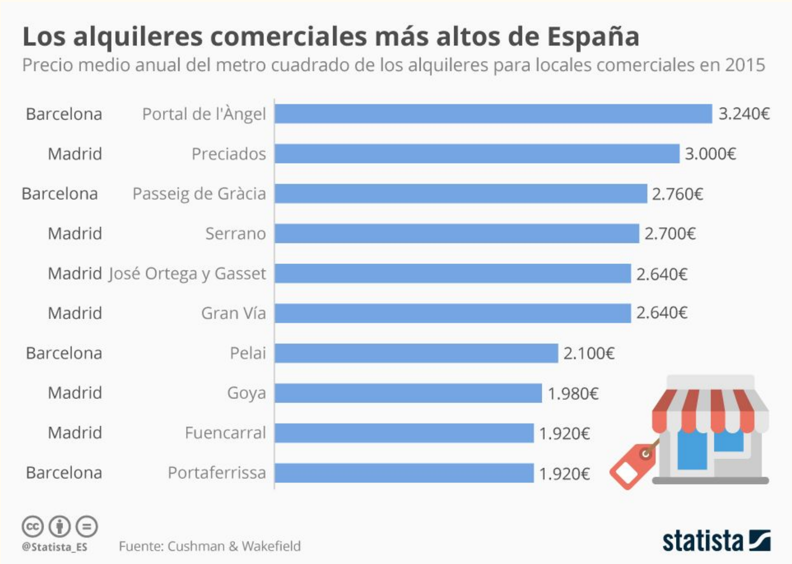

Custos Elevados de Operación

- Os comercios tradicionais teñen gastos fixos altos (mantemento de locais., salarios, fgstos de xestión.)

- O comercio dixital opera con menos custos e maior flexibilidade.

Falta de Adaptación Tecnolóxica

- Moitos establecementos non implementaron ferramentas dixitais (páxinas web, redes sociais,.sistemas de xestión de inventarios.

Problemas do Comercio Tradicional

Cambio no Comportamento do Consumidor

- Os compradores buscan comodidade, rapidez e personalización.
- O comercio tradicional non sempre pode satisfacer estas demandas

Acceso Limitado a Datos e Análise de Mercado

- O comercio dixital usa **big data** para personalizar ofertas.
- O comercio tradicional non adoita contar con ferramentas avanzadas de análise de clientes.

Evolución do Comercio Dixital

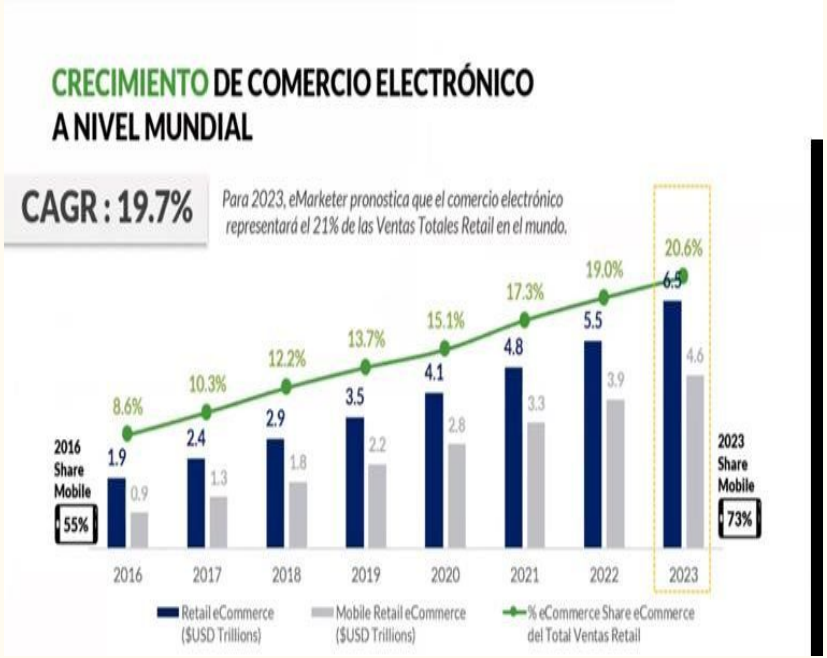

- Representa máis do 20% do comercio minorista global.
- O uso de dispositivos móbiles para compras aumentou un 50% nos últimos 5 anos.
- O 60% dos consumidores europeos prefire comprar en liña pola comodidade.
- As grandes cadeas apostan por modelos híbridos, mentres que os pequenos comercios enfróntanse a máis desafíos.

Como Pode Adaptarse o Comercio Tradicional?

Transformación dixital:

- Creación de tendas en liña ou integración en marketplaces.
- Uso de redes sociais e marketing dixital.
- Implantación de sistemas de xestión dixital.

Experiencia do cliente:

- Atención personalizada e eventos locais.
- Programas de fidelización e descontos exclusivos

Estratexias para a Competitividade

Colaboración e asociacións:

- Redes de comercios locais para competir fronte ás grandes plataformas.
- Coworking e espazos compartidos para reducir custos.

Optimización de prezos e produtos:

- Prezos competitivos sen perder calidade.
- Diversificación da oferta con produtos exclusivos.

Como Pode Adaptarse o Comercio Tradicional?

Apoio institucional:

- Subvencións para a dixitalización e modernización.
- Promoción de zonas comerciais locais.

Modelo híbrido ("phygital")

- Combinación da experiencia física e dixital.
- Servizos como "click & collect" ou entrega a domicilio.

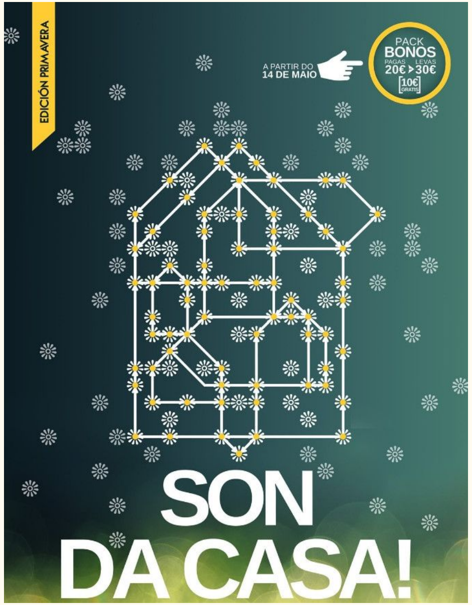

Estratexias para a Competitividade

Capacitación e Formación

- Formación en competencias dixitais para comerciantes e empregados.
- Cursos sobre tendencias e estratexias de mercado.

COMENTARIOS DE GRÁFICOS

TIPOS DE GRÁFICOS

- Representan **variables numéricas** de distintas formas
- Evolución **temporal ou comparación** con outras variables
- **Lineal** (utiliza liñas para mostrar evolución dunha variable)
- **Barras** (representa a distribución de datos discontinuos no espacio e no tempo a traves de barras)
- **Sectores** (utiliza figuras xeométricas, círculos, para representar unha variable en relación coas demais)
- **Mixtos:** barras e lineal, exemplo climograma…

ASPECTOS XERAIS

- Identificación do **tipo de gráfico**
  (lineal, barras ou sectores)
- **Fenómeno Xeográfico representado**
  (consultar título ou lenda)
- **Espazo xeográfico e data**
- **Fonte de procedencia** dos datos

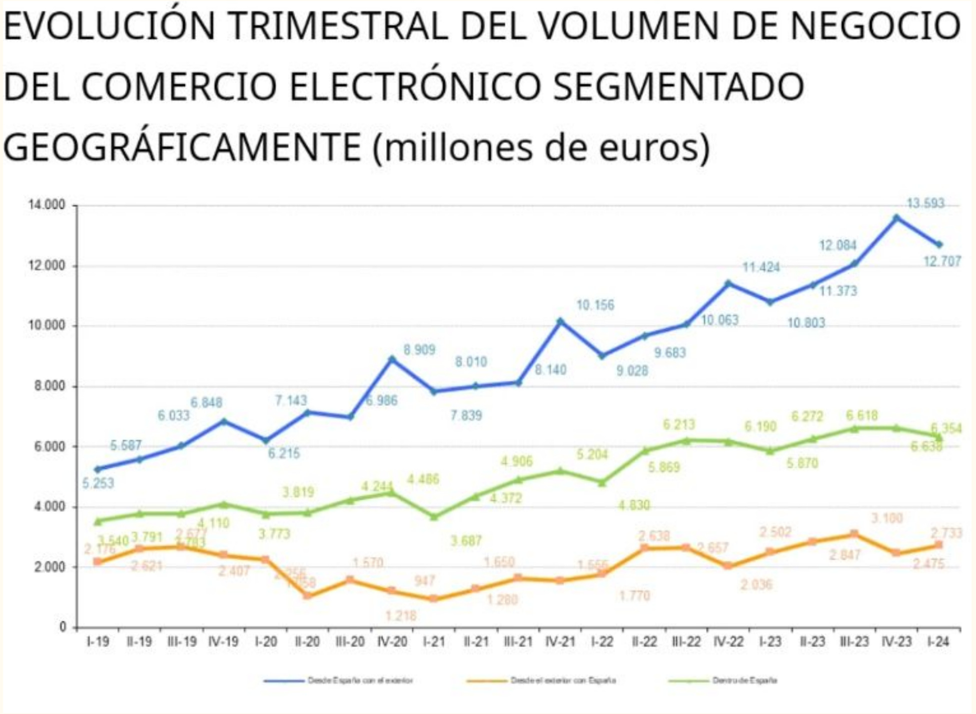

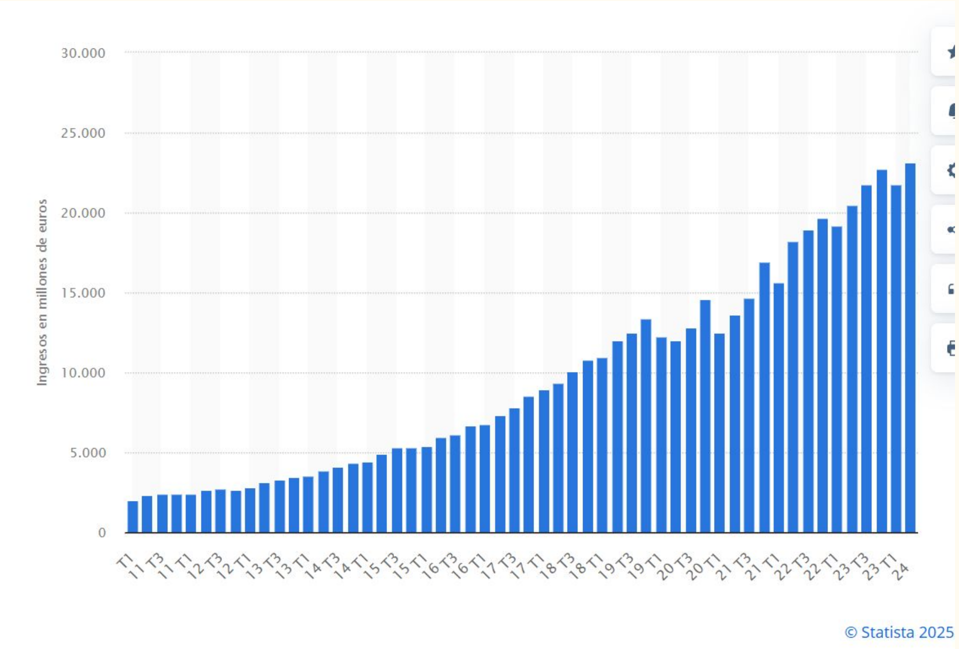

Volumen total de negocio por comercio electrónico en España desde el tercer trimestre de 2011 al segundo trimestre de 2023 (en millones de euros)

COMENTARIO

- **Definición do fenómeno** xeográfico representado (**Que é?**)
- Caracterización da **evolución ou distribución do fenómeno**
- Explicación do fenómeno representado (**causas e consecuencias**)
- **Comparación** con outros países do contorno ou rexións.
- Previsibles **tendencias no futuro**